

МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО ВОПРОСАМ ГРАЖДАНСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

УДК 378 (477)(094.5)

СТАНДАРТИ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ОСНОВНІ ЕТАПИ СТВОРЕННЯ, ПРОБЛЕМИ ТА РИЗИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ

**О.В. Дашковська, доц., к.х.н., ст. наук. співроб., В.П. Погребняк, проф., к.х.н.,
ст. наук. співроб., Інститут модернізації змісту освіти, м. Київ**

Анотація. Проаналізовано комплекс нормативно-правових актів та організаційних заходів, спрямованих на створення та впровадження стандартів вищої освіти. Установлено, що практично з усіх спеціальностей завершено розроблення проектів СВО освітнього рівня «бакалавр», здійснюється їх експертиза та погодження. Висвітлені причини ризиків, які можуть ускладнити процес затвердження СВО та набуття їх чинності.

Ключові слова: стандарт вищої освіти, освітні програми, ризики.

СТАНДАРТЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ: ОСНОВНЫЕ ЭТАПЫ СОЗДАНИЯ, ПРОБЛЕМЫ И РИСКИ ВНЕДРЕНИЯ

**Е.В. Дашковская, доц., к.х.н., ст. науч. сотр., В.П. Погребняк, проф., к.х.н.,
ст. науч. сотр., Институт модернизации содержания образования, г. Киев**

Аннотация. Проанализирован комплекс нормативно-правовых актов и организационных мероприятий, направленных на создание и внедрение стандартов высшего образования. Установлено, что практически по всем специальностям завершена разработка проектов СВО образовательного уровня «бакалавр», осуществляется их экспертиза и согласование. Освещены причины рисков, которые могут осложнить процесс утверждения СВО и введения их в действие.

Ключевые слова: стандарт высшего образования, образовательные программы, риски.

STANDARDS OF HIGHER EDUCATION: MAIN STAGES OF CREATION, PROBLEMS AND RISKS OF IMPLEMENTATION

**E. Dashkovskaya, Assoc. Prof., Cand. Sc. (Chem.), Sr. Researcher,
V. Pogrebnyak, Prof., Cand. Sc. (Eng.), Sr. Researcher, Institute for Modernization of
Education Content, Kiev**

Abstract. The complex of normative legal acts and organizational measures aimed at the creation and implementation of higher education standards is analyzed. It is established that practically in all specialties the development of the projects of the educational level "bachelor" is completed, their examination and coordination is being carried out. The causes of risks that could complicate the process of approving HES and putting them into effect are highlighted.

Key words: higher education standard, educational programs, risks.

Вступ

Після набуття чинності Закону України «Про вищу освіту» (01 вересня 2014 р.) були розро-

блені нормативно-правові документи, що визначили концепцію стандартів вищої освіти (далі СВО), методологію та методику їх створення, порядок розгляду та затвердження [1–3].

Аналіз публікацій

З 2016 р. розпочалося створення відповідних структур і реалізація організаційних заходів з розроблення проєктів СВО, їх громадське обговорення, експертиза та погодження тощо [4–7].

На конкурсній основі було сформовано сектор вищої освіти Науково-методичної ради МОН, створено 15 науково-методичних комісій, у складі яких 135 підкомісій, визначено їх повноваження, організовано навчання членів НМК.

Сектором вищої освіти НМР було встановлено перші орієнтовні терміни: проєкти СВО освітнього ступеня «бакалавр» планувалося розробити до червня, магістра – до серпня, доктора філософії – до кінця 2016 р.

Процес розроблення проєктів СВО науково-методичними комісіями (незважаючи на їх спрощеність і схематичність) виявився більш складним і тривалим.

Перші шість проєктів були розміщені на сайті МОН для громадського обговорення в липні 2016 р., а на кінець 2016 р. їх було понад 100: 86 – бакалаврських, 15 – магістерських. 2017 р. планується затвердити 120 стандартів ступеня вищої освіти «бакалавр», 80 – «магістр» та 50 – «доктор філософії».

Незважаючи на затримки з організацією роботи Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), процедурну переобтяженість Порядку розроблення, погодження та набуття чинності СВО, невизначеність механізму обов'язкового погодження з роботодавцями, галузевими органами виконавчої влади, станом на кінець квітня 2017 р. розроблені проєкти стандартів освітнього ступеня «бакалавр» з 115 спеціальностей (із 122) з 28 галузей знань (із 29).

Після набуття чинності СВО вищі навчальні заклади, реалізуючи право академічної автономії, отримають можливість розробляти освітні програми, що визначатимуть вимоги до рівня освіти осіб, які розпочинають навчання за цією програмою, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (компетентності),

якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти.

В 2020–2025 рр. передбачено «перегляд їхнього концепту аж до повного скасування чи надання статусу рекомендаційних» [8].

Мета і постановка завдання

Метою дослідження є аналіз нормативно-правових актів та організаційних заходів, направлених на створення та впровадження СВО в контексті імплементації Закону України «Про вищу освіту».

Основні проблеми й ризики впровадження СВО

Аналізуючи причини уповільнення процесу розроблення СВО нового покоління, варто зазначити, що законодавчі обмеження в процесі формування комісій, запровадження Міністерством конкурсного відбору у поєднанні з надмірною кількістю супровідних документів, які надсилалися учасниками конкурсу поштою у паперовій формі, ігнорування ролі провідних ВНЗ призвело до невиправданої втрати часу, неефективної роботи окремих комісій, а у деяких випадках – неможливості сформувавши ефективно діючі комісії.

Повільність розроблення стандартів вищої освіти підкомісіями НМК пояснюється недосконалістю методики розроблення. Наприклад:

– в Методичних рекомендаціях щодо розроблення СВО відсутня методика формування системи компетентностей та її трансформації в програмні результати навчання;

– Закон України «Про вищу освіту» чітко визначає для бакалаврського рівня вищої освіти її мету – «здобуття особою теоретичних знань та практичних умінь і навичок, достатніх для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю»;

– у Методичних рекомендаціях термін «професійні обов'язки» не використовується, хоча він є компетенцією (у значенні кола повноважень фахівця певної галузі) і є системоутворювальним чинником проектування професійної вищої освіти певного рівня;

– поза увагою Методичних рекомендацій залишилися кореляція компетентностей фахівця з вимогами до його професії, що є визначальним чинником компетентнісного підходу. Замість цього «для забезпечення системності та ідентичності під час опису результатів навчання» рекомендовано використовувати класифікацію дієслів за авторством Б. Блума;

– запропонована кореляція компетентностей СВО з класифікацією компетентностей Національної рамки кваліфікацій (НРК) за допомогою матриці відповідності край умовна та непереконлива;

– за відсутності галузевих рамок кваліфікацій узагальнені та неоднозначні визначення кваліфікаційних рівнів в НРК викликали проблеми з розподілом компетентностей за рівнями вищої освіти. Бакалавру (6-й рівень за НРК) регламентовано розв'язувати «складні фахові завдання та практичні проблеми», а магістру (7-й рівень за НРК) – розв'язувати «складні завдання та проблеми»;

– запропонована в Методичних рекомендаціях множина дієслів не дозволяє робити однозначні висновки про ступінь складності компетентностей.

З цих причин у переважній більшості проектів СВО результати навчання подані у вигляді гасел, які неможливо ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти, як це пропонує Закон. Присутність результатів навчання у СВО взагалі зайва – їх місце в освітніх програмах. Тим більше, що автори Методичних рекомендацій використовують термін «програмні результати навчання».

Зазначені методичні недоречності ВНЗ мають подолати під час розроблення освітніх програм за спеціальностями та рівнями вищої освіти.

Процес майбутнього погодження, затвердження та набуття чинності СВО має суттєві ризики, які можуть виникнути. Серед них:

– затримка з організацією роботи Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, яке згідно із Законом погоджує розроблені МОН стандарти вищої освіти, створює положення про акредитацію освітніх програм;

– складність розроблення ВНЗ освітніх програм у зв'язку з відсутністю набутих чинності СВО (варто взяти до уваги, що 2017–2018 навчальний рік буде третім, упродовж якого прийом до ВНЗ на отримання ступеня «бакалавр» здійснюється за новими галузями знань та спеціальностями);

– обтяженість проекту Порядку обов'язковими процедурами (методична експертиза, зовнішнє рецензування), невизначеність механізму обов'язкового погодження з роботодавцями, галузевими міністерствами, центральними органами виконавчої влади;

– прогнозування скасування СВО 2020 р. не підвищує мотивацію НМК до розроблення стандартів.

Висновки

Міністерством, Науково-методичною радою МОН спільно з освітянською громадськістю створена нормативна база, сформовані науково-методичні комісії та реалізуються заходи з розроблення СВО. Завершується їх громадське обговорення та погодження.

Усунення причин небажаних ризиків, які можуть ускладнити процес затвердження СВО, прискорить набуття їх чинності дозволить ВНЗ організувати розроблення освітніх програм.

Під час формування освітніх програм за спеціальностями заклади вищої освіти мають долати певні суперечності та недоречності методики розроблення СВО.

Література

1. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова КМУ від 29.04.2015 р. № 266. – Режим доступу: <http://tntu.edu.ua/nv/files/266.pdf>.
2. Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого Постановою КМУ від 29 квітня 2015 р. № 266: Наказ МОН від 06.11.2015 № 1151. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4636>.

3. Про затвердження та введення в дію Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти: Наказ МОН від 01.06.2016 №600. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/5555>.
4. Про науково-методичну раду Міністерства освіти і науки України: Наказ МОН від 11.09.2015 №922 (Затверджено Положення про Науково-методичну раду МОН). – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4402>.
5. Про затвердження персонального складу сектору вищої освіти НМР МОН України: Наказ МОН від 19.02.2016 №136 «». – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/5141>.
6. Про затвердження персонального складу Науково-методичних комісій (підкомісій) сектору вищої освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України: Наказ МОН України від 06.04.2016 № 375. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/5392>.
7. Погребняк В.П. Модернізація вищої освіти: нормативно-правове і організаційне забезпечення/ В.П. Погребняк, О.В. Дашковська, О.А. Власюк, А.К. Солоденко // Вища школа. – 2016. – № 10(147). – С. 21–27.
8. Підсумки роботи науково-методичної ради МОН у 2016 році та завдання на 2017 рік // О.І. Шаров. – Презентація. – Офіційний сайт МОН. – Київ, 2017. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/reforma-osviti>.

Рецензент: В.В. Бондаренко, доцент, к.пед.н., ХНАДУ.